

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор Навчально-наукового Інституту
педагогіки і психології

проф. С.М. Кондратюк

(підпис) (ініціали та прізвище)

« 28 » серпня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Візуальна психодіагностика

(назва навчальної дисципліни)

галузь знань 05 соціальні та поведінкові науки
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 053 психологія
(шифр і назва)

освітня-програма Практична психологія Першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
(назва)

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною комісією
НН Інституту педагогіки і психології

«28»серпня 2020 р

Голова к. психол. н., доц. Тарасова Т.Б.
(ПІБ, науковий ступінь, вч. звання)

Суми – 2020

Розробники:

1. Вертель Антон Вікторович, к. філос. н., доцент, доцент кафедри психології.

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри психології
Протокол № 1 від «27» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри

Кузікова С. Б., д. психол. н., професор

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	бакалавр	вибіркова	
		Рік підготовки:	
		2-й	2-й
		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		4-й	4-й
		Лекції	
		28 годин	4 години
		Практичні, семінарські	
		26 годин	6 годин
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		64 години	108 годин
		Консультації:	
2 години	2 години		
Вид контролю: залік			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою курсу «Візуальна психодіагностика» є освоєння теоретичних, методологічних і методичних основ психодіагностичного дослідження, ознайомлення з основними поняттями, процедурою створення і особливостями застосування різного роду методик візуальної психодіагностики, знайомство з основними групами тестів і конкретними методиками візуальної психодіагностики, виробленням умінь навичок в створенні методик.

Основні завдання курсу ознайомлення студентів з методологічними та теоретичними основами візуальної психодіагностики, з сучасними тенденціями розвитку візуальної психодіагностики; ознайомлення студентів з сучасними методами і методиками візуальної діагностики особистості та інтелекту; формування у студентів умінь і навичок постановки і рішення психодіагностичних завдань, що включають повний цикл діагностичної роботи, починаючи з постановки мети, вибору відповідних методик і закінчуючи постановкою психологічного діагнозу.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Курс «Політична психологія» вимагає актуалізації міждисциплінарних знань із, «Загальної психології», «Соціальної психології», «Психодіагностики», наявності сформованої загальнопсихологічної бази знань.

3. Результати навчання за дисципліною

Очікувані результати навчання навчальної дисципліни	
Після успішного вивчення навчальної дисципліни студент зможе:	
РН1	Оволодіти загальним уявленням про цілі, завдання і теоретичні основи візуальної психодіагностики; навичками проведення психологічного спостереження та прогнозування.
РН2	Знати теоретичні основи візуальної психодіагностики та основні підходи до її предмету.
РН3	Вміти проводити візуальне психодіагностичне дослідження, володіти способами обробки даних і їх інтерпретацією.
РН4	Знати основи теоретичного і експериментального дослідження, необхідних для здійснення професійної

	психологічної діяльності, а також форм, засобів і методів їх використання для досягнення цілей і рішення професійних задач.
PH5	Визначати закономірності та механізми невербальної поведінки, зумовлені особливостями психічної діяльності людини в значущих ситуаціях; структуру і властивості особистості.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A	<p>Надаються повні і змістовні відповіді на всі теоретичні питання курсу. Студент демонструє знання матеріалу, його розуміння, орієнтацію в широкому полі питань з політичної психології, знайомство з сучасною науковою літературою. Відповіді на додаткові запитання чіткі, правильні, показують знання та ерудицію студента.</p> <p>Практичні та самостійні завдання виконано в повному обсязі, дано відповіді на всі питання. Матеріал, викладено логічно, послідовно, без помилок, при цьому виявлено здатність студента диференціювати, інтегрувати знання. Студент вільно формулює висновки та узагальнення, самостійно застосовує знання в конкретних ситуаціях вирішення політико-психологічних проблем.</p>
B	<p>Надається достатньо повна і змістовна відповідь на всі запитання курсу. Студент показує знання і розуміння матеріалу, знайомство з основною науковою літературою з проблем політичної психології. Відповіді на додаткові питання загалом вірні. Наявні несуттєві зауваження та незначні помилки у виконанні запропонованих завдань.</p>
C	<p>Матеріал викладається логічно, послідовно. У роботі зі складання реферативних повідомлень або оформлення презентації є незначні помилки, при цьому студент не знає деяких визначень з предмету, але може диференціювати, інтегрувати знання.</p>

Д	Відповіді на теоретичні питання курсу викладені уривчасто, знання основних тем є поверховим. Відповіді на додаткові питання не завжди правильні, формальні та поверхові. Не дотримано вимог щодо змісту та оформлення завдань з практичних занять. Завдання виконано у повному обсязі, проте наявні суттєві помилки та недоліки.
Е	Теоретичні питання розкрито не повністю. Студент знає і розуміє тільки основний матеріал, який викладає спрощено і неповно, припускається окремих суттєвих помилок. При відповідях на запитання щодо опанування програми студент відчувається невпевнено, збивається, припускається помилок, не має потрібних знань.
Ф	Студент надає відповіді із суттєвими помилками, демонструє поверхове знання і розуміння основного матеріалу, спрощено і непослідовно та механічно викладає матеріал з допущенням істотних помилок. Студент допустив помилки при складанні реферативних повідомлень, в оформленні презентації.
FX	На запитання студент не може дати задовільних відповідей, припускається грубих помилок або характер відповідей дає підставу стверджувати, що особа неправильно розуміє зміст матеріалу. Повна невідповідність змісту роботи вимогам або робота запозичена, підготовлена не самостійно. Курс не опановано, необхідне його повторне проходження.

Розподіл балів

Поточний контроль					Разом	Сума
РОЗДІЛ 1		РОЗДІЛ 2				
Т 1.1	Т 1.2	Т 2.1	Т 2.2	Т 2.3		
Поточний контроль					90	100
20	20	20	15	15		
Контроль самостійної роботи					10	
2	2	2	2	2		

Т 1.1, Т 1.2 ... Т 2.3 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
74–81	C	
64–73	D	задовільно
60–63	E	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу», затвердженого вченою Радою СумДПУ імені А. С. Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015). Для поточного контролю використовуються форми: опитування та виступи на практичних заняттях, активна участь в обговоренні теоретичних питань, тестування за розділами, підготовка презентації з проблемних питань дисципліни.

Семестровий контроль – залік.

6. Програма навчальної дисципліни

7.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Методологічні основи візуальної психодіагностики.

Тема 1.1. Візуальна психодіагностика як метод вивчення індивідуальних особливостей особистості.

Поняття про візуальну психодіагностику. Предмет і завдання візуальної психодіагностики. Візуальна психодіагностика як діагностичний метод вивчення та інтерпретації індивідуальних особливостей, психологічних станів,

властивостей і процесів людини на основі спостереження за зовнішнім виглядом та поведінкою.

Історичні корені візуальної психодіагностики. Виникнення і етапи розвитку візуальної психодіагностики. Стан розвитку сучасної візуальної психодіагностики. Література з візуальної психодіагностики. Професійні та популярні методики з візуальної психодіагностики. Основні тенденції розвитку візуальної психодіагностики.

Взаємозв'язок візуальної психодіагностики з сучасними науками. Сучасні підходи до діагностики особистості за ознаками зовнішності. Риси зовнішності, що виконують роль розпізнавальних ознак. Зовнішні параметри дослідження особистості. Сфери застосування візуальної психодіагностики.

Тема 1.2. Невербальна поведінка особистості.

Поняття про невербальну поведінку. Прийоми тлумачення невербальної поведінки особистості. Невербальні засоби спілкування. Значення деяких поз. Значення ходи. Постава і хода, їх характеристика, зв'язок з фізичним станом особистості. Значення різних положень корпусу тіла. Пози та їх характеристика. Вплив на оточуючих за допомогою різних положень тіла.

Характеристика зон спілкування. Дистанція у спілкуванні. Руки як бар'єр. Захисний бар'єр сформований за допомогою ніг. Психологічні особливості видів сміху. Основні положення голови. Особливості дихання. Жести та їх інтерпретація. Види, класифікація жестів і їх значення. Класифікація жестів. Вивчення звичок. Значення жестів, які пов'язані з торканням рук до різних частин обличчя. Жести агресивності та готовності до рішучих дій. Жести та сигнали, характерні для залицяння. Жести власницьких та територіальних претензій. Поклони, згорблення та їх залежність від соціального статусу.

Розділ 2. Прикладні аспекти візуального дослідження особистості.

Тема 2.1. «Мова обличчя» і її вивчення.

Фізіогноміка як система відповідності між рисами обличчя людини, властивостями її характеру, здібностями і талантами Фізіогномічні системи минулого. Фізіогномічна мова і її граматики.

Особистість як об'єкт сучасних досліджень візуальної психодіагностики. Риси обличчя – риси характеру. Обличчя людини як об'єкт психологічного пізнання. Погляд та його види. Сигнали очей та їх значення. Чоло і його інтерпретація у візуальній психодіагностиці. Ніс і його різновиди. Рот і його особливості.

«Мова» і її вивчення. Мімічні прояви емоційних реакцій людини. Мімічні значення погляду, рота. Види посмішок. Використання даних дерматогліфіки в візуальній психодіагностики.

Тема 2.2. Тіло як візуальний засіб ідентифікації особистості.

Можливості складання психологічного портрета людини на основі методів візуальної психодіагностики. Особливості ідентифікації людини за зовнішніми ознаками. Механізм складання психологічного портрета людини на основі «читання» статичних і динамічних зовнішніх ознак. Опис типологічних індикаторів (Юнг і Майерс-Бріггс). Характеристика психологічних типів. Характеристика темпераментів. Типологічний опитувальник Майерс-Бріггс. Методика ідентифікації особистості за рисами обличчя, розроблена за результатами психологічного дослідження Єрґоміної Т. А. (екстраверсія/інтроверсія, сенсорика інтуїція, мислення/відчуття, судження/сприйняття). (Типи статури по Кречмеру. Типи статури по Шелдон). Конституційна теорія особистості на основі виділення чотирьох основних типів конституції будови тіла (статури): астеник, пікнік, атлет, діпластик.

Тема 2.3. Візуальні засоби дослідження особистості.

Спостереження – основний метод візуальної психодіагностики. Непряме спостереження і його особливості. Виразні рухи і емоції. Прийоми спостереження за поведінковими реакціями людини. Методики невербального тестування. Функціональна асиметрія мозку. Психогометричні типи особистості. Колірні переваги. Значення бажаних кольорів. Загальні особливості інтерпретації малюнка. Особливості малювання людини. Мимовільні малюнки. Одяг як носій інформації про людину.

Графологічний метод діагностики особистості. Поняття графології. Дослідження почерку людини як один з методів візуальної психодіагностики. Психофізіологічні основи письма. Взаємозв'язок почерку з деякими психологічними характеристиками людини. Зв'язок почерку і статі досліджуваного. Особливості почерку і статі. Почерк і освіта. Почерк і конституція людини. Загальні прийоми візуальної психодіагностики при аналізі почерку.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Всього	у тому числі				Всього	у тому числі			
		Лекції	Практичні	Консультації	Самостійна робота		Лекції	Практичні	Консультації	Самостійна робота
РОЗДІЛ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ВІЗУАЛЬНОЇ ПСИХОДІАГНОСТИКИ										
Тема 1.1. Візуальна психодіагностика як метод вивчення індивідуальних особливостей особистості	24	5	5	1	13	24	1	1	-	22
Тема 1.2. Невербальна поведінка особистості	24	5	5	1	13	24	1	1	-	22
РОЗДІЛ 2. ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ВІЗУАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ										
Тема 2.1. «Мова обличчя» і її вивчення	24	6	5	-	13	24	1	1	-	22
Тема 2.2. Тіло як візуальний засіб ідентифікації особистості	24	6	6	-	12	24	1	2	-	21
Тема 2.3. Візуальні засоби дослідження особистості	24	6	5	-	13	24	-	1	2	21
Усього годин	120	28	26	2	64	120	4	6	2	108

Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Візуальна психодіагностика як метод вивчення індивідуальних особливостей особистості	5	1
2	Невербальна поведінка особистості	5	1
3	Мова «обличчя» і її вивчення	6	1
4	Тіло як візуальний засіб ідентифікації особистості	6	1
5	Візуальні засоби дослідження особистості	6	-
Разом		28	4

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Візуальна психодіагностика як метод вивчення індивідуальних особливостей особистості	5	1
2	Невербальна поведінка особистості	5	1
3	Мова «обличчя» і її вивчення	5	1
4	Тіло як візуальний засіб ідентифікації особистості	6	2
5	Візуальні засоби дослідження особистості	5	1
Разом		26	6

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Візуальна психодіагностика як метод вивчення індивідуальних особливостей особистості	13	22
2	Невербальна поведінка особистості	13	22
3	Мова «обличчя» і її вивчення	13	22
4	Тіло як візуальний засіб ідентифікації особистості	12	21
5	Візуальні засоби дослідження особистості	13	21
Разом		64	108

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Аудиовизуальная психодиагностика: практикум для студ. сред, и высш. пед. учеб. заведений / Авт.-сост. А.И. Ушатиков, О.Г. Ковалев, Н. Н. Борисов. М.: Издательский центр «Академия», 2000. 112 с.
2. Биркенбил В. Язык интонации, мимики, жестов. СПб.: Питер, 1997. 224 с.
3. Визуальная психодиагностика личности в практической деятельности психолога / Под ред. д. псих. н. Е. А. Петровой. М.: РИЦ АИМ, 2007. 131 с.
4. Визуальная психодиагностика и ее методы: познание людей по их внешнему облику. Методические рекомендации. М.: Изд-во МГУ, 1992. 33 с.
5. Делозье Д., Дилтс Р. НЛП-2. Поколение NEXТ. СПб.: «Питер», 2012. 320 с.
6. Дмитриева Л.И. Словарь языка жестов. М.: Русские словари и др., 2003. 318 с.
7. Егидес А.П. Лабиринты общения или как ладить с людьми. М.: «АСТ–Песс Книга», 2011. 363 с.
8. Еремина Т.И. Визуальная психодиагностика. Ростов-на-Дону: Феникс, 2010. 234 с.
9. Еремина Т.И. Визуальная психодиагностика: экспресс-методы идентификации личности по внешности, мимике и жестам. М.: Голос, 2012. 200 с.
10. Лабунская В.А. Невербальное поведение. М.: Наука, 2002. 135 с.
11. Леонова А.Б. Психодиагностика функциональных состояний человека. М.: МГУ, 1994. 200 с.
12. Мар Тимоти Т. Чтение лица или китайское искусство физиогномики. СПб.: Питер, 1992. 192 с.
13. Ниренберг Д., Каклеро Г. Как читать человека словно книгу. Баку: Сада, 1992. 37 с.
14. Основы визуальной психодиагностики. Часть 1. М.: Наука, 1992. 116 с.
15. Петров С. В., Холопова Е. Н. Невербальная коммуникация: Учебно-методическое пособие. Калининград: КВШ, 1998. 40 с.
16. Пиз А. Язык жестов; пер. с англ. М.: ЭКСМО, 2004. 267 с.
17. Попов С.В. Визуальное наблюдение. СПб.: Речь, 2002. 320 с.
18. Пронников В.А., Ладанов И.Д. Язык мимики и жестов. М.: СТЕЛС, 2001. 217 с.
19. Шейнов В.П. Скрытое управление человеком: Психология манипулирования. М.; Минск: АСТ: Харвест, 2002. 844 с.
20. Щекин Г. Визуальная психодиагностика. Киев: МАУП. 2001. 616 с.
21. Язык жестов: Происхождение языка жестов. Дактилология. Специфика русских жестов. Культовые и ритуальные жесты. Жесты ухаживания и любви. Жаргонные и ассоциальные жесты. Как владеть языком жестов / Сост. А. А. Мельник. М.: РИПОЛ Классик, 2003. 446 с.

Додаткові:

1. Айслер-Мертц К. Язык жестов; пер. с нем. К. Давыдовой. М.: Гранд: Фаир-Прес, 2005. 155 с.
2. Бушуєва Т.В. Психодіагностика: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ; Ніжин: Видавець Лисенко М.М., 2016. 504 с.
3. Вилсон Г. Язык жестов; пер. с англ. М. Вахтина. СПб.: Питер, 2000. 213 с.
4. Галян І.М. Психодіагностика: Навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2011. 464 с.
5. Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби: методичні рекомендації / автори-упорядники В.М. Гороленко, В.В. Острова, І.І. Ткачук; за заг. ред. В.Г. Панка. Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2018. 106 с.
6. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: Навчальний посібник. К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. 400 с.
7. Лемак М.В., Петрище Ю.В. Психологу для роботи: діагностичні методики. Методичне видання. Ужгород: Видавництво А. Гаркуші. 2012. 612 с.
8. Общая психодиагностика / Под ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина. М.: Речь, 2000. 440 с.
9. Основи психологічної діагностики. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. Ф. Моргун, І. Г. Тітов. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2009. 240 с.
10. Осьодло В.І. Психодіагностика: Курс лекцій / за заг. ред. М.С. Корольчука. Київ: КиМУ, 2004. 122 с.
11. Поліщук С.А. Методичний довідник з психодіагностики: навчально-методичний посібник. Суми: Університетська книга, 2009. 442 с.
12. Проективная психология / пер. с англ. М.: Апрель Пресс, Изд-во Эксмо-Пресс, 2000. 528 с.
13. Психодіагностика: практикум / уклад.: Н.О. Данильченко, А.В. Вертель. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2015. 140 с.
14. Психодіагностика. Психологічний практикум: навчальний посібник / Балицька О.П., Балицький І.О., Сірко Р.І., Слободяник В.І. Львів: Сполом, 2015. 464 с.
15. Самошкіна Л.М., Лазаренко В.І. Психодіагностика. Навчальний посібник. Д.: РВВ ДНУ, 2001. 44 с.
16. Терлецька Л.Г. Основи психодіагностики. Навчальний посібник. К.: Главник, 2006. 144 с.
17. Фаст Д. Знак чувства бессловесный. Мн: Попурри, 1996. 383 с.
18. Фаст Д. Язык тела. Мн: Попурри, 1995. 429 с.
19. Хорст Р. Ваше тайное оружие в общении. Мимика, жест, движение. М.: АО «Интер эксперт», 1996. 277 с.
20. Штагль А. Язык тела. Баку: Сада, 1992. 64 с.

**9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,
використання яких передбачає навчальна дисципліна
(за потребою)**

1. Підручники з психодіагностики.
2. Практикуми з психодіагностики.
3. Словники та енциклопедії з психології.
4. Відео наочність.
5. Фрагменти документальних фільмів.
6. Мультимедійні презентації.
7. Роздатковий матеріал з психодіагностичних методик.